

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Шосткинський інститут
ЦЗДФН*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ
ТА УПРАВЛІННЯ**

ДИПЛОМНА РОБОТА БАКАЛАВРА

*Індивідуальна тема: Методичні підходи до моделювання та аналізу
виробничої діяльності підприємства*

Спеціальність 6.051 «Економіка»

Завідувач кафедри: _____/Тур О.М./

Керівник роботи: _____/Новикова І.В./

*Виконавець: _____/Любімова Г.О./
П.І.Б.*

Шостка 2020

ЗМІСТ

	С.
РЕФЕРАТ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Поняття виробничої діяльності підприємства та її принципи.....	6
1.2 Роль і завдання аналізу виробничої діяльності підприємства.....	11
1.3 Нормативно-правове забезпечення виробничої діяльності підприємства.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	17
2.1 Моделювання в економічному аналізі та класифікація моделей.....	17
2.2 Детермінований факторний аналіз: сутність і методика використання.....	20
2.3 Методичні підходи економічного аналізу виробничої діяльності підприємства.....	25
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ «КОСТОПІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА».....	31
3.1 Загальна організаційно-економічна характеристика «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».....	31
3.2 Моделювання і аналіз виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».....	37
3.3 Шляхи вдосконалення і оптимізації виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».....	43
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить 46 сторінку основного тексту, 3 розділи, 3 рисунки, 8 таблиць, 26 формул, список використаної літератури із 50 джерел і два додатки.

Метою кваліфікаційної роботи є моделювання виробничої діяльності промислового підприємства та її аналіз, результати якого дозволять приймати ефективні рішення на підприємстві й розробляти пропозиції щодо вдосконалення виробничої діяльності.

Об'єктом дослідження стало моделювання та аналіз виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».

У першому розділі «Теоретичні основи моделювання та аналізу виробничої діяльності підприємства» розглянуто і доведено важливість основ аналізу та оцінки виробничої діяльності промислового підприємства і її нормативно-правове забезпечення

У другому розділі «Методологічні підходи до моделювання та аналізу виробничої діяльності підприємства» розглянуто методичні підходи до моделювання та аналізу виробничої діяльності підприємства й визначено найбільш актуальні з них.

У третьому розділі «Моделювання та економічний аналіз виробничої діяльності на прикладі “Костопільського державного лісогосподарського підприємства”» надано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства, здійснити аналіз його виробничої діяльності та розробити шляхи вдосконалення і оптимізації виробничої діяльності

Ключові слова: ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, МОДЕЛЮВАННЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.

ВСТУП

Стан будь-якої економічної системи в значній мірі обумовлений діяльністю суб'єктів, що її формують. У зв'язку з цим, головною характеристикою будь-якого господарюючого суб'єкта, діючого в умовах ринкової економіки, є здійснення ним виробничої діяльності.

При цьому виробнича діяльність здійснюється в різноманітних формах, в різних галузях економіки, як фізичними так і юридичними особами. Ця виробнича діяльність стосується не тільки матеріальних благ, а й нематеріальних (в освіті, охороні здоров'я, культурі, науці та інше), включаючи надання різних послуг у всіх сферах життєдіяльності людини.

Будучи центральним процесом для будь-якої організації, виробнича діяльність в значній мірі визначає економічну ефективність підприємства. Тому підприємство повинно аналізувати виробничу діяльність, проводити оцінку її ефективності, а також розробляти шляхів її вдосконалення.

В даний час тема аналізу та оцінки виробничої діяльності широко розглянута в працях багатьох українських і зарубіжних авторів, таких як Грабовецький Б.Є., Савицька Г.В., Басовский Л.Є., Фатхутдінов Р.А., Козловський В.А., та інші.

Однак, незважаючи на те, що в практично у всій літературі, пов'язаній з управлінням підприємством та його економічною складовою, підкреслюється виняткова важливість ефективної виробничої діяльності, більшість дослідників не приділяють увагу комплексному економічному аналізу виробничої діяльності обмежуючись аналізом окремих її показників.

Тема кваліфікаційної роботи є актуальною, бо моделювання і економічний аналіз виробничої діяльності підприємства дозволяє своєчасно виявляти і розпізнавати зміни стану об'єкта управління, проводити детальну оцінку діяльності його структурних підрозділів та розробляти програми й стратегії економічного розвитку.

Вихідними даними для дослідження були взяті дані підприємства, плани, дані обліку, звітні показники та установчі документи.

Об'єктом дослідження є моделювання та аналіз виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».

Предмет дослідження – пошук шляхів вдосконалення і оптимізації виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства».

Метою кваліфікаційної роботи є проведення моделювання виробничої діяльності промислового підприємства та її аналіз, результати якого дозволять приймати ефективні рішення на підприємстві й розробляти пропозиції щодо вдосконалення виробничої діяльності.

У зв'язку з метою були сформовані наступні основні завдання роботи :

- Поглибити теоретичні знання з аналізу та оцінки виробничої діяльності промислового підприємства, як його невід'ємної частини охарактеризувавши її поняття, принципи та чинники;

- Дослідити нормативно-правове забезпечення виробничої діяльності й визначити його важливість;

- Розглянути методичні підходи до моделювання та аналізу виробничої діяльності підприємства й визначити найбільш актуальні;

- Надати організаційно-економічну характеристику підприємства, виробнича діяльність якого виступає предметом дослідження;

- Здійснити аналіз виробничої діяльності досліджуваного підприємства й виявити напрямки підвищення ефективності виробничої діяльності досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття виробничої діяльності підприємства та її принципи

Підприємництво являє собою надзвичайно багатопрофільний вид економічної діяльності, що охоплює практично всі галузі системи господарювання. Кожна з ланок має характерні особливості, розрізняється змістом бізнес-операцій, засобами їх проведення. Підприємницька діяльність може здійснюватися у виробництві, торгівлі, посередництві, наданні фінансових послуг, страхуванні, будівництві, громадському харчуванні, туризмі, готельному господарстві, наданні побутових, консалтингових, транспортних послуг та ін. [1]

При виборі того чи іншого виду підприємницької діяльності слід враховувати такі критерії (фактори), зокрема [5]:

- вид товару, який пропонується на ринок, його якість, асортимент;
- споживчий попит на товар або послугу;
- фінансові можливості підприємця, наявність матеріальних, трудових ресурсів;
- існуючий економічний стан у даній сфері бізнесу, рівень розвитку конкуренції;
- досвід роботи підприємця, його кваліфікацію;
- перспективність виду підприємницької діяльності й можливості одержання достатнього прибутку.

Пріоритетне значення з огляду на загальнодержавні інтереси має підприємницька діяльність у *виробничій* сфері. Це найбільш перспективний та інвестиційно привабливий шлях до досягнення справжнього успіху, хоча він є більш складним та потребує залучення різних факторів виробництва. Крім того цей шлях характеризується більш тривалим періодом від зародження бізнес-ідеї до реалізації виробленої продукції та отримання економічного ефекту. [15]

Результати дослідження зарубіжних економістів свідчать про те, що серед промислових видів бізнесу швидкозростаючими напрямками є: виробництво комп'ютерів, оргтехніки, упаковки, фармацевтичних товарів, засобів зв'язку.

За Богуслаєвим В.О. під *виробничою діяльністю* розуміють сукупність цілеспрямованих процесів, що здійснюються людьми за допомогою засобів праці чи природних процесів, у результаті яких предмети праці перетворюються в готову продукцію, змінюючи при цьому свій склад, стан, форму та отримуючи певні нові властивості.

Метою *виробничої діяльності* підприємства є задоволення потреб споживачів та одержання прибутку в результаті продажу виробленої продукції, виконаних робіт, послуг.

Фатхутдінов Р.А. зазначав, що виробнича діяльність підприємства є комплексним процесом. Він складається із виробництва – процесу виготовлення товарної продукції та діяльності з обслуговування виробництва (інструментальне, ремонтне, транспортне, складське обслуговування, енергетичне, матеріально-технічне забезпечення тощо) [2]:

- живу працю людей як активну частину виробництва, що становить основу трудового процесу, бо саме робітники є головними творцями матеріальних і нематеріальних благ;

- предмети праці, над якими працює людина для перетворення їх у проміжний чи кінцевий продукт з метою задоволення певних потреб споживачів (у промисловості - це матеріали, заготовки, сировина, напівфабрикати, тобто все те, на що спрямована праця людей);

- засоби праці - частину засобів виробництва (машини, обладнання, інструмент, оснащення тощо), за допомогою яких людина впливає на предмети праці.

Виробнича підприємницька діяльність розрізняється за формами та видами (рис. 1.1). [3]

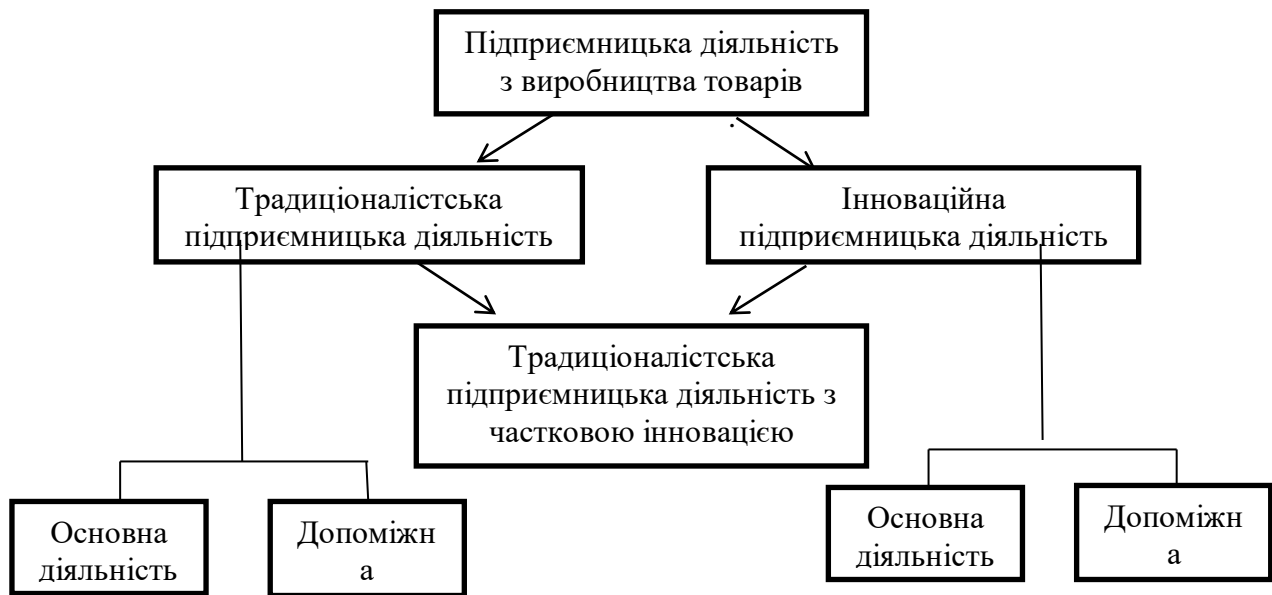

Рис. 1.1. - Виробниче підприємництво та його складові

Існують дві форми виробничого підприємництва [10]:

1. Традиціоналістське підприємництво - орієнтоване на виробництво традиційних товарів для постачання на ринок. Асортимент товарів підприємств такого типу відносно стабільний, не підлягає суттєвим змінам за різновидами.

2. Інноваційне підприємництво - передбачає організацію виробництва з широким використанням інновацій. Результатом такої організації виступає новий, до цих пір не існуючий товар або товар з принципово новими характеристиками, властивостями чи навіть сферами використання.

Види виробничої підприємницької діяльності [6]: основні та допоміжні.

До основних відносять види виробничої підприємницької діяльності, результатом яких є виробництво товару, готового до споживання (виробничого або індивідуального). Функція виробництва є для підприємця провідною.

Серед допоміжних розрізняють види підприємницької активності, які обслуговують та супроводжують виробництво (наприклад, інноваційна,

науково-технічна, інжинірингова, конструкторська, консультаційна, інформаційна).

Розглянемо загальну схему виробничого підприємництва рис. 1.2. [4]

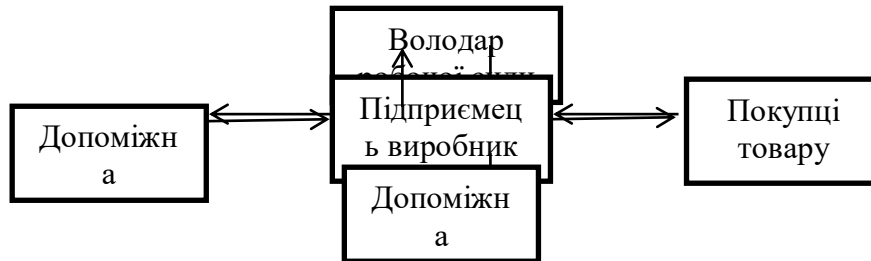

Рис. 1.2 - Загальна схема виробничого підприємництва

Для того, щоб виробити продукцію, підприємцю необхідні оборотні активи у вигляді матеріалів, сировини, напівфабрикатів ($Z_{об}$). За придбання для виробничого процесу оборотних активів підприємець сплачує їх власникам грошові суми ($\Gamma_{об}$), які залежать від кількості матеріальних засобів та цін на них.

Далі для виробничої діяльності потрібні основні активи ($Z_{ос}$) у вигляді робочих приміщень, машин, устаткування, інструментів, приборів. Якщо у підприємця їх немає, то потрібно їх придбати або орендувати на певний період. За придбання для виробництва основних активів підприємець змушений сплатити їх власникам грошову суму ($\Gamma_{ос}$).

Виробництво вимагає також залучення підприємцем робочої сили (P_c). В більшості випадків - це наймані робітники, оплата праці яких буде залежати від кількості працюючих, розміру заробітної плати, тривалості робочого часу. Витрати підприємця на оплату праці позначаються Γ_p . У процесі виробничого підприємництва можуть мати місце й інші витрати.

Виробниче підприємництво завершується випуском товару T , який продається підприємцем покупцю. У результаті він одержує від покупця належну суму від продажу товару $\Gamma_{п}$. Завдання підприємця полягає у тому, щоб виробництво було рентабельним, тобто дохід має перевищувати всі витрати на виробничу діяльність. У цьому полягає сутність виробничої діяльності підприємства.

Ведення виробничої діяльності на підприємстві має базуватися на певних принципах.

Основними принципами раціональної організації основного виробництва у сучасних умовах науково-технічного прогресу є [20]:

1. Спеціалізація виробничого процесу — це скорочення кількості операцій на кожному робочому місці. Якщо за одним виробничим підрозділом закріплені різноманітні операції, то виробничий процес потребує постійних переналадок, перебудов, що завжди призводить до зростання втрат часу. Зниженню втрат при цьому сприяє стандартизація та уніфікація виробів.

2. Принцип пропорційності організації виробничого процесу — це рівна пропускна спроможність усіх виробничих підрозділів як основних, так й допоміжних, а у рамках цехів – рівна пропускна спроможність ділянок та ліній, груп обладнання та робочих місць.

3. Ритмічність виробництва — це періодичність повторення виробничого процесу через певні відрізки часу на усіх його стадіях. Неритмічна робота може призвести до значних виробничих втрат.

4. Принцип безперервності – ведення роботи без будь-яких перерв або зведення їх до мінімуму.

5. Принцип паралельності, тобто одночасне виконання окремих частин виробничого процесу.

6. Принцип мінімізації часу, тобто забезпечення найкоротшого шляху проходження предметів праці по усім стадіям виробничого процесу.

1.2 Роль і завдання аналізу виробничої діяльності підприємства

Забезпечення ефективного функціонування виробничої діяльності підприємства потребує економічно грамотного управління, яке багато в чому визначається умінням її аналізувати.

У процесі аналізу первинна інформація виробничої діяльності підприємства проходить аналітичну обробку: проводиться порівняння досягнутих результатів виробництва з даними за минулі відрізки часу, з показниками інших підприємств і середньогалузевими; визначається вплив різних чинників на величину результативних показників, виявляються недоліки, помилки, невикористані можливості, перспективи і т. д. [7]

На основі результатів аналізу розробляються і обґрунтовуються управлінські рішення. Аналіз передує рішенням і діям, обґрунтовує їх і є основою управління виробництвом, забезпечує його об'єктивність та ефективність. [21]

Важлива роль аналізу виробничої діяльності відображається в підготовці інформації для планування, оцінки якості та обґрунтованості планових показників, у перевірці та об'єктивної оцінки виконання планів. Затвердження планів для підприємства по являє собою прийняття рішень, які забезпечують розвиток виробництва в майбутньому планованому відрізку часу. При цьому враховуються результати виконання попередніх планів, вивчаються тенденції розвитку економіки підприємства, виявляються і враховуються додаткові резерви виробництва. [8]

Аналіз виробничої діяльності є засобом не тільки обґрунтування планів, а й контролю за їх виконанням. Планування починається і закінчується аналізом результатів діяльності підприємства. Аналіз дозволяє підвищити рівень планування, зробити його науково обґрунтованим. Велика роль відводиться аналізу в справі визначення й використання резервів підвищення ефективності виробництва. Він сприяє ощадливому використанню ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, наукової організації праці, нової техніки і технології виробництва, попередженню зайвих витрат і т. д. [9]

Роль аналізу як засобу управління виробничою діяльністю з кожним роком зростає й це обумовлено різними обставинами. По-перше, необхідністю неухильного підвищення ефективності виробництва у зв'язку із

зростанням дефіциту і вартості сировини, підвищенням науко-і капіталомісткості виробництва. По-друге, відходом від командно-адміністративної системи управління і поступовим переходом до ринкових відносин. По-третє, створенням нових форм господарювання у зв'язку з роздержавленням економіки, приватизацією підприємств та іншими заходами економічної реформи. [18]

Відомий економіст Грабовецький Б.Є. визначає, що аналіз виробничої діяльності — комплексне вивчення результатів роботи підприємств (фірм) за певний період, оцінка ефективності діяльності з метою виявлення резервів та визначення шляхів діяльності й надання необхідної інформації для оперативного керівництва різними ланками діяльності, одержання передбачених планом (бізнес-планом) показників.

Ефективність виробничої діяльності та її аналіз можна розглядати з наступних позицій – ефективність використання у виробничому процесі засобів та предметів праці, оцінка якісних характеристик узагальнюючих показників виробничої діяльності (рис 1.3) [11].

Аналіз узагальнюючих показників є важливим саме тому, що сукупність часткових показників не в змозі повністю відобразити динаміку ефективності, оскільки напрямки руху чинників, що її визначають, не співпадають.

В такому випадку виникає можливість на підставі планових показників ефективності проводити всебічний аналіз відхилень від встановлених завдань і надавати об'єктивну оцінку результатів виробничої діяльності підприємства. [14]

Наукові розробки щодо аналізу виробничої діяльності свідчать про те, що така оцінка проводиться за такими напрямками [12]: аналіз виконання плану та динаміки виробництва і реалізації продукції; аналіз складу і асортименту продукції; аналіз ритмічності і рівномірності виробництва; аналіз якості продукції; аналіз маркетингової діяльності підприємства.

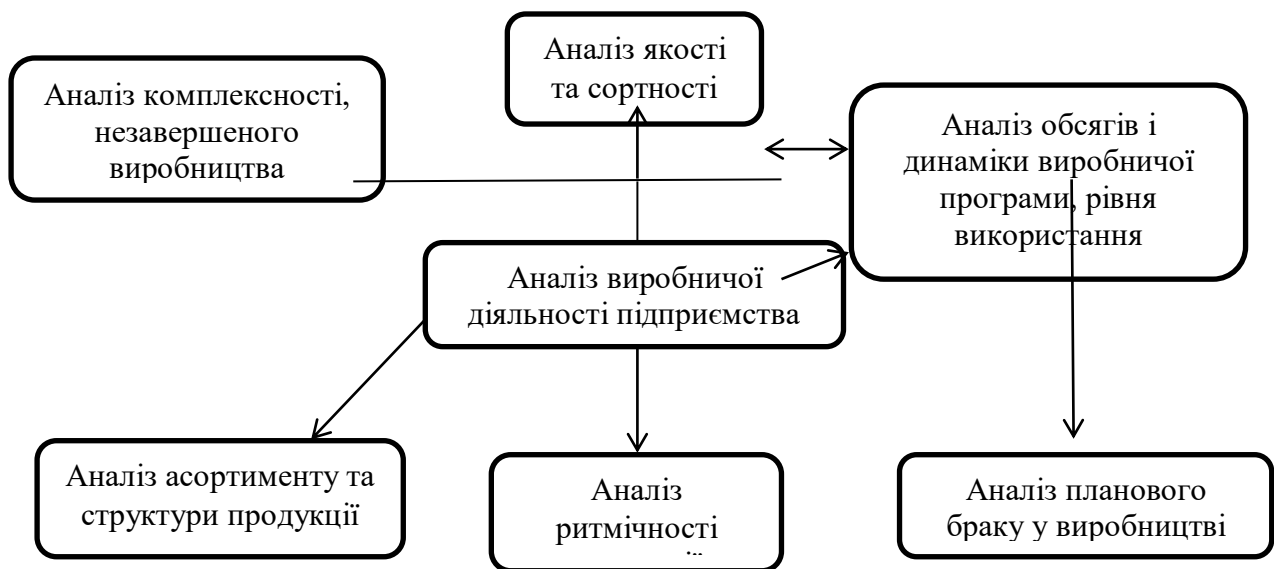

Рис 1.3 – Схема аналізу виробничої діяльності підприємства

В таблиці 1.1 узагальнено та наведено підходи різних науковців, щодо формування методики аналізу виробничої діяльності.

Таблиця 1.1 – Підходи формування методики аналізу виробничої діяльності

№ з/п	Показник	Л.Т. Гіляровська	Б.Є. Грабовецький	С.З. Мошенський	М.Г. Чумаченко	А.Д. Шеремет	Є.В. Мних	В.І. Петрова	Г.В. Савицька	Т.Б. Берднікова	Т.Д. Костенко	Н.В. Тарасенко
1	Коефіцієнт асортиментності	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
2	Коефіцієнт структурних зрушень	+	+	+	+	+	+		+		+	+
3	Коефіцієнт сортності	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4	Коефіцієнт ритмічності виробництва	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
5	Величина втрат від браку			+	+		+		+		+	+

З інформації, поданої на таблиці 1.1 видно, що кожен науковець виділяє власні показники, які на його думку є найважливішими при проведенні аналізу виробничої діяльності.

За ринкових умов господарювання правильна обрана стратегія виробничої діяльності забезпечує бажаний обсяг реалізації та відповідні масштабом діяльності прибутки. Але обсяги виробництва, формування виробничих потужностей залежить від попиту на продукцію, ринків її збуту, реальних та потенційних конкурентів та покупців тощо. [16]

Обсяги, склад, асортимент та якість випущеної і реалізованої продукції впливають на собівартість, прибуток, рентабельність, оборотність коштів, платоспроможність та інші показники, які характеризують виробничу діяльність підприємства тому аналіз являється її невід'ємною частиною.[17]

Метою аналізу виробничої діяльності є визначення оптимальних параметрів виробництва і реалізації продукції при ефективному використанні зовнішніх та внутрішніх умов середовища господарювання підприємства.

Основними завданнями аналізу виробничої діяльності є [13]:

- перевірка напруженості планових завдань;
- оцінка виконання плану (держзамовлень, договорів, контрактів), складу, якості продукції, ритмічності і рівномірності виробництва;
- виявлення причин відхилення від плану і рівня попередніх періодів;
- виявлення резервів росту обсягу виробництва і реалізації продукції;
- проведення ринкових досліджень.

1.3 Нормативно-правове забезпечення виробничої діяльності підприємства

Виробнича діяльність, як і всі інші види людської діяльності, повинна ґрунтуватися на правовій основі. Вимоги основних законів мають настільки важливе значення для виробничої діяльності, що вони спеціально закріплені у процесуальних законах і, отже, з вимог логічних перетворені у вимоги юридичні. [28]

Правова база виробничої діяльності - це сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають порядок створення підприємств, реєстрацію фізичних осіб-підприємців, їхні правові та організаційні форми, порядок організації виробництва, забезпечення його необхідними ресурсами, збут, систему оподаткування, відносини між державою та підприємцями, суб'єктів підприємницької діяльності між собою, а також дають підприємцям певні правові гарантії. [35]

Законодавство у сфері виробництва має становити єдину систему як за взаємною узгодженістю норм, так і за цілісністю самого нормативно-правового регулювання виробничої діяльності. [26]

У розвинених країнах правове забезпечення виробничої діяльності закріплене у конституції, цивільному законодавстві та в інших нормативно-правових актах, що регламентують господарську діяльність. [22]

Правове забезпечення виробничої діяльності здійснюється на основі наступних Законів України [47]:

- Закон України «Про господарські товариства» від 26 листопада 2015 року № 835-VIII. Цей Закон визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників та засновників;

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 3 вересня 2015 року № 675-VIII. Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні;

- Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997р., №168/97-ВР. Цей Закон визначає платників податку на додану вартість, об'єкти, базу та ставки оподаткування, перелік неоподатковуваних та звільнених від оподаткування операцій, особливості оподаткування експортних та імпорتنих операцій, поняття податкової накладної, порядок обліку, звітування та внесення податку до бюджету;

- Закон України «Про оплату праці» від 28 грудня 2018 року № 77-VIII. Цей Закон визначає економічні, правові та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та господарювання (далі - підприємства), а також з окремими громадянами та сфери державного і договірнього регулювання оплати праці і спрямований на забезпечення відтворювальної і стимулюючої функцій заробітної плати.

- Закон України «Про охорону праці» від 12 лютого 2015 року № 191-VIII. Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

- Господарський кодекс України від 25.12.2015, № 922-VIII;
- Митний кодекс України від 04.02.2018, № 994-VIII;
- Кодекс законів про працю від 28.01.2018, № 955-VIII. [48]

Окрім Законів України важливе значення має нормативно-правове регулювання на самому підприємстві. Усі нормативно-правові акти включає в себе спеціальна система нормативно-правового регулювання.

Система нормативно-правового регулювання виробничої діяльності включає загальні правовстановлюючі документи організації (статут, установчий договір), положення про підрозділи організації, регламенти бізнес-процесів, посадові інструкції, трудові договори (контракти), правила внутрішнього розпорядку, необхідні документи з охорони праці та техніки безпеки та інші.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Моделювання в економічному аналізі та класифікація моделей

Моделювання є важливим засобом розв'язання багатьох економічних завдань і, зокрема, проведення аналітичного дослідження. Модель – це умовний об'єкт дослідження, тобто матеріальне чи образне відображення реального об'єкта, процесу його функціонування в конкретному середовищі. При цьому слід враховувати той факт, що вихідні результати моделі до певної міри спрощено відображають сутність глибинних процесів економічного розвитку внаслідок застосування специфічних принципів, притаманних характеру моделювання. Отже, метод моделювання – це конструювання моделі на основі попереднього вивчення об'єкта, визначення його найбільш суттєвих характеристик, експериментальний і теоретичний аналіз створеної моделі, а також необхідне коригування на підставі одержаної інформації. [23].

Прикладами економічних моделей є моделі споживчого вибору, моделі фірми, моделі економічного зростання, моделі рівноваги на товарних, факторних і фінансових ринках тощо.

Поведінка й значення будь-якого економічного показника залежать практично від безлічі факторів, усі їх урахувати нереально. Але в цьому й немає потреби. Звичайно лише обмежена кількість факторів насправді істотно впливає на досліджуваний економічний показник. Виокремлення й урахування в моделі лише обмеженої кількості реально домінуючих факторів і є важливою передумовою якісного аналізу й керування ситуацією. [33]

Математична модель, аби бути ефективним інструментом вивчення економічних процесів, насамперед має відповідати таким вимогам [25]:

- будуватися на основі економічної теорії й відбивати об'єктивні закономірності процесів;

- правильно відтворювати функцію та (чи) структуру реальної економічної системи;

- відповідати певним математичним умовам (мати розв'язок, узгоджені розмірності тощо).

Природно, результати досліджень будь-якої моделі можуть мати практичну цінність, якщо модель адекватна явищу, що вивчається, тобто досить добре відтворює реальну ситуацію.

Загальний порядок (послідовність) розробки імітаційної моделі включає виконання таких робіт [29]:

- 1) визначення змісту господарського завдання;
- 2) збирання і систематизація необхідної інформації;
- 3) побудова імітаційної моделі;
- 4) перевірка функціонування моделі;
- 5) уточнення моделі;
- 6) використання моделі для розв'язання завдання.

У процесі розробки моделі можливі певні зміни відповідно до конкретних обставин, сезонних і циклічних коливань тощо. Характер досліджень, що виконуються за допомогою моделювання, є суто ймовірнісним.

Узагальнена економічна модель розв'язання завдання є логічним поєднанням певних локальних математичних моделей в єдиному цілісному алгоритмі з метою одержання очікуваного результату, тобто кількісних характеристик зміни продуктивності праці одного працівника промислово-виробничого персоналу внаслідок дії як першого, так і другого факторів.[31]

Логічним сполученням необхідних локальних математичних моделей у комплексному алгоритмі можна розв'язати проблему розробки аналітичної інформації для обґрунтування управлінських рішень щодо досягнення певних результатів господарської діяльності цілісних об'єктів і їхніх структурних підрозділів. Ще одним прикладом узагальненої характеристики

господарської діяльності підприємства є модель уніфікованого алгоритму економічного й фінансового аналізу фірми, запропонована К. Хеддервіком

Вона включає десять локальних розрахункових моделей, що висвітлюють чотири найважливіші аспекти господарювання фірми:

1. Рентабельність (дві моделі).
2. Ефективність діяльності (три моделі).
3. Можливість потенційного зростання в майбутньому (дві моделі).
4. Рівень фінансової стійкості (три моделі).

В економічному аналізі існує дуже багато видів моделей з відповідними етапами їх побудови.

Теоретичні моделі дають змогу вивчати загальні властивості економіки та її характерних елементів і отримувати нові результати на підставі формальних припущень. За допомогою прикладних моделей можна оцінити певні економічні показники, надати їм конкретних значень виходячи з відповідної статистичної інформації.

У статичних моделях описується стан економічного об'єкта в певний момент чи період часу а динамічні моделі вивчають взаємозв'язки економічних змінних у часі. Змінні, що вивчаються в динаміці, у статичних моделях мають фіксоване значення. Однак динамічна модель не зводиться до простої суми статичних моделей, а описує взаємодію сил, що рухають економіку. Детерміновані моделі передбачають жорсткі функціональні зв'язки між змінними моделі, а стохастичні - припускають наявність випадкових впливів на досліджувані показники.

Предметом економетричного дослідження є прикладні стохастичні економічні моделі, тобто загальні економічні моделі, у яких модельні коефіцієнти набувають конкретних числових значень залежно від використаної статистичної інформації.

Процес побудови моделі складається з таких етапів [32]:

- 1) формулюються предмет і мета дослідження;

2) у досліджуваній економічній системі виокремлюються структурні чи функціональні елементи, що відповідають поставленій меті, визначаються найважливіші якісні характеристики цих елементів;

3) словесно, якісно описуються взаємозв'язки між елементами моделі;

4) вводяться символічні позначення для відповідних характеристик економічного об'єкта та формалізуються, наскільки можливо, взаємозв'язки між ними, тим самим формалізується (описується мовою математики) математична модель;

5) виконуються розрахунки за математичною моделлю та аналізуються отримані результати.

За визначенням, будь-яка економічна модель є абстрактною, а отже, неповною. Це пов'язано з тим, що для виокремлення закономірностей функціонування економічного об'єкта потрібно абстрагуватися від інших факторів, які хоч і мають незначний вплив, однак у сукупності можуть визначати не лише відхилення в поведінці об'єкта, а й його поведінку. Звичайно вважають, що всі фактори, невраховані явно в моделі, мають незначний результуючий вплив на процес чи явище, що досліджується.

2.2 Детермінований факторний аналіз: сутність і методика використання

Всі явища і процеси господарської діяльності підприємств знаходяться у взаємозв'язку і взаємозумовленості. Одні з них безпосередньо пов'язані між собою, інші побічно. Звідси важливим методологічним питанням в економічному аналізі є вивчення та вимірювання впливу факторів на величину досліджуваних економічних показників.

Факторний аналіз в навчальній літературі трактується як розділ багатовимірного статистичного аналізу, який об'єднує методи оцінки розмірності безлічі спостережуваних змінних за допомогою дослідження структури коваріаційних або кореляційних матриць. [32]

Привабливість факторного аналізу полягає в тому, що він дозволяє вводити в обіг та корисно застосовувати великий обсяг вихідних статистичних даних. [36]

Саме тоді, коли існує необхідність обмеження кількості змінних і застосовується факторний аналіз. До того ж, при застосуванні традиційних методів соціально-політичного аналізу, як правило, стиснення інформації відбувається за допомогою зменшення кількості досліджуваних параметрів за рахунок логічно обґрунтованого підбору лише необхідної інформації. За допомогою певних математичних процедур комплекс параметрів розбивається на групи таким чином, що можна розглянути всі фактори, які дозволяють коротко описати досліджуваний масив чисел. [34]

З вище сказаного можна сформулювати наступні основні завдання методу факторного аналізу [37] :

1. Відбір факторів, які визначають досліджувані результативні показники.
2. Класифікація та систематизація їх з метою забезпечення можливостей системного підходу.
3. Визначення форми залежності між факторами і результативним показником.
4. Моделювання взаємозв'язків між результативним і факторними показниками.
5. Розрахунок впливу факторів і оцінка ролі кожного з них у зміні величини результативного показника.
6. Робота з факторною моделлю (практичне її використання для управління економічними процесами)

Під факторним аналізом розуміється методика комплексного і системного вивчення і вимірювання взаємодії факторів на величину результативних показників.

При моделюванні детермінованих факторних систем необхідно виконувати ряд вимог:

1. Фактори, які включаються в модель, і самі моделі повинні мати виразно виражений характер, реально існувати, а не бути видуманими абстрактними величинами або явищами.

2. Фактори, які входять в систему, повинні бути не тільки необхідними елементами формули, але й перебувати в причинно-наслідковому зв'язку з досліджуваними показниками.

3. Всі показники факторної моделі повинні бути кількісно вимірними, тобто повинні мати одиницю виміру.

4. Факторна модель повинна забезпечувати можливість вимірювання окремих факторів, це значить, що в ній повинна враховуватися відповідність змін результативного і факторних показників.

Загальні властивості детермінованого підходу до аналізу:

- Побудова детермінованої моделі шляхом логічного аналізу;
- Наявність повного зв'язку між показниками;
- Неможливість розподілу результатів впливу одночасно діючих факторів, які не піддаються об'єднанню в одній моделі;
- Вивчення взаємозв'язків у короткостроковому періоді.

До методів детермінованого факторного аналізу відносять: подовження; формальне розкладання; розширення; скорочення.

Ці методи дозволяють розкласти результативний показник на складові різними способами, тримуючи різні моделі, і дослідити вплив багатьох факторів на результативний показник.

У детермінованому аналізі виділяють наступні типи факторних моделей [41]: адитивна модель; мультиплікативна модель; кратна модель; змішана модель.

1. Аддитивна модель:

$$Y = \sum X_i = X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n \quad (2.1)$$

Використовується в тих випадках, коли результативний показник являє собою алгебраїчну суму декількох факторних показників. Як приклад можна привести модель товарного балансу:

$$P = Z_{\text{п}} + П - Z_{\text{к}} - В, \quad (2.2)$$

де P - реалізація; Z_п - Запаси на початок періоду; П - надходження товарів; Z_к - запаси на кінець періоду; В - інше вибуття товарів.

2. Мультиплікативна модель :

$$Y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 x_2 \dots x_n \quad (2.3)$$

Прикладом мультиплікативної моделі є двофакторна модель обсягу реалізації :

$$P = Ч * Пт, \quad (2.4)$$

де P - реалізація; Ч - чисельність; Пт - Продуктивність праці;

3. Кратна модель:

$$Y = X_1 / X_2 \quad (2.5)$$

Застосовуються тоді, коли результативний показник отримують діленням одного факторного показника на величину іншого.

Наприклад:

$$Фв = Ос / Ч, \quad (2.6)$$

де Фв - фондоозброєність; Ос - вартість основних засобів; Ч - чисельність.

4. Змішана (комбінована) модель - це поєднання в різних комбінаціях попередніх моделей:

$$Y = (a + b) * c ; \quad Y = \frac{\sum_{i=0}^n x_i}{\sum_{j=0}^m x_j} ; \quad (2.7-2.10)$$

Наприклад:

$$P_{\text{т}} = P / Ос + Про, \quad (2.11)$$

де P - реалізація; P_т - рентабельність; Ос - вартість основних засобів;

Про - вартість оборотних коштів.

Одним з найважливіших методологічних питань є визначення величини впливу окремих факторів на приріст результативних показників. У детермінованому аналізі для цього використовуються такі способи: ланцюгова підстановка, індексний, абсолютних різниць, відносних різниць,

пропорційного розподілу і пайової участі, логарифмування і інтегральний метод. Більш детально розглянемо методику способу ланцюгових підстановок та логарифмування.

Метод ланцюгових підстановок використовується для розрахунку впливу факторів на результативний показник. Цей спосіб дозволяє визначити вплив кожного фактору на зміну величини результативного показника шляхом поступової зміни базисної величини факторного показника в обсязі результативного показника на фактичну величину у звітному періоді. [40]

Послідовно визначають ряд умовних величин результативного показника, які враховують зміни одного, потім другого, третього і т. д. факторів, причому, мається на увазі, що інші не впливають на результативний показник і не змінюються. Різниця між послідувачим умовним показником і попереднім і відображає вплив фактора на результативний показник.

Етапи проведення економічного аналізу методом ланцюгових підстановок [44]:

1. Для застосування методу ланцюгових підстановок необхідно навести формулу розрахунку результативного показника в тій послідовності, яка відповідає черговості змін, і визначити базисний рівень результативного показника.

$$Y_0 = a_0 * b_0 * c_0 \quad (2.12)$$

2. Для розрахунку умовних результативних показників приводиться послідовна заміна базисних величин на звітні.

$$Y_{ум1} = a_1 * b_0 * c \quad (2.13)$$

$$Y_{ум2} = a_1 * b_1 * c_0 \quad (2.14)$$

$$Y_1 = a_1 * b_1 * c_1 \quad (2.15)$$

3. Для розрахунку впливу кожного фактору слід виконати наступні дії:

1. Вплив фактору a на зміну результативного показника Y

$$\Delta Y_a = Y_{ум1} - Y_0 \quad (2.16)$$

2. Вплив фактору b на зміну результативного показника Y

$$\Delta U_b = U_{um_2} - U_{um_1} \quad (2.17)$$

3. Вплив фактору c на зміну результативного показника U

$$\Delta U_c = U_1 - U_{um_2} \quad (2.18)$$

4. Для перевірки правильності розрахунків потрібно визначити баланс відхилень:

$$U_1 - U_0 = \Delta U_a + \Delta U_b + \Delta U_c \quad (2.19)$$

Тобто, алгебраїчна сума впливу факторів повинна дорівнювати загальному приросту результативного показника.

Метод ланцюгових підстановок має як переваги, так і недоліки.

Переваги: універсальність застосування, простота використання.
Недоліки: залежно від обраного порядку заміни факторів результати факторного розкладання мають різні значення. При використанні цього способу виникає певний залишок, який додається до величини впливу останнього фактору.

2.3 Методичні підходи економічного аналізу виробничої діяльності підприємства

В ринкових умовах виконання плану з виробництва і реалізації продукції у відповідності зі взятими зобов'язаннями (договори, контракти, держзамовлення) є неодмінною умовою нормального функціонування кожного підприємства.

Рівень таких якісних показників, як продуктивність праці, собівартість продукції, прибуток, рентабельність багато в чому залежить від виконання плану виробництва і реалізації продукції.

Аналіз виробництва і реалізації продукції повинен здійснюватися у взаємозв'язку з кон'юктурою ринку (попит і пропозиція на продукцію, рівень цін, дії конкурентів тощо).

Основними завданнями аналізу є [42]:

— перевірка напруженості планових завдань;

- оцінка виконання плану (держзамовлень, договорів, контрактів), складу, якості продукції, ритмічності і рівномірності виробництва;
- виявлення причин відхилення від плану і рівня попередніх періодів;
- виявлення резервів росту обсягу виробництва і реалізації продукції, підвищення якості продукції, забезпечення ритмічності і рівномірності виробництва;
- проведення ринкових досліджень.

Для проведення аналізу використовуються такі джерела інформації:

- статистична звітність:
 - Форма № 1-П (термінова) «Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (робіт, послуг)»;
 - Форма № 1-ПЕ «Місячний звіт про економічні показники»;
 - Форма № 1-підприємство «Звіт про основні показники діяльності підприємства»;
 - Форма № 1П-НПП «Звіт про виробництво промислової продукції»;
- бухгалтерська (фінансова) звітність:
 - Форма № 2 «Звіт про фінансові результати»;
- планові завдання, контракти, договори, держзамовлення;
- нормативи, стандарти тощо;
- оперативний звіт про виробництво, відвантаження і реалізацію продукції.

Аналіз виробничої діяльності підприємства починається з аналізу виконання плану та динаміки виробництва і реалізації продукції.

Оцінка *напруженості плану* здійснюється шляхом порівняння планового обсягу виробництва продукції з середньою потужністю:

$$K = (Q_{\text{пл}} / N_{\text{пл}}) \cdot 100, \quad (2.20)$$

де K — коефіцієнт напруженості планового завдання;

$Q_{\text{пл}}$ — обсяг виробництва продукції за планом;

$N_{\text{пл}}$ — планова середня виробнича потужність підприємства.

Чим більший коефіцієнт напруженості планового завдання, тим краще передбачається використати виробничу потужність підприємства.

Виконання плану і динаміка виробництва і реалізації продукції визначається різницею між фактичним (звітним) значенням показників з плановими значеннями та даними попереднього періоду. Оцінюються абсолютні зміни (абсолютний приріст або зниження) та відносні зміни (темпи росту, приросту).

Підприємства сьогодні працюють в більшості на виконання договорів, тому оцінка виконання договірних зобов'язань є обов'язковою і може бути здійснена двома методами.

Перший метод дозволяє оцінити виконання договірних зобов'язань на підставі недопоставленої продукції у натуральному або вартісному виразі; другий — передбачає використання методу заліку. До заліку зараховується фактичне постачання продукції, але не вище договірного, якщо не було додаткового обговорення поставок.

Виконання договірних зобов'язань за першим методом розраховується за формулою:

$$I_{\text{д.з.}} = \frac{Q_{\text{д}} - Q_{\text{н}}}{Q_{\text{п}}} * 100 \quad (2.21)$$

де $I_{\text{д.з.}}$ — показник виконання договірних зобов'язань;

$Q_{\text{д}}$ — загальний обсяг постачання продукції за договором;

$Q_{\text{н}}$ — загальний обсяг недопоставленої продукції.

За методом заліку виконання договірних зобов'язань розраховується за формулою:

$$I_{\text{д.з.}} = \frac{Q_{\text{зд}}}{Q_{\text{п}}} * 100 \quad (2.22)$$

де $Q_{\text{зд}}$ — зараховано продукції у виконання плану договірних зобов'язань в цілому по всьому асортименту продукції.

Виконання договірних зобов'язань слід оцінювати як комплексний показник, який враховує крім вартісних об'ємних показників також якість продукції, асортимент продукції, строки постачань.

Аналогічно схемам проведення аналізу обсягу виробництва продукції проводиться аналіз реалізованої продукції. При аналізі реалізованої продукції слід оцінити вплив окремих елементів, які визначають її обсяг. Для цієї мети попередньо складаються баланси продукції.

Якщо виручка від реалізації продукції розраховується за відвантаженою продукцією (метод нарахування), то баланс продукції має такий вигляд:

$$ЗГ_{п} + В = Р + ЗГ_{к}, \quad (2.23)$$

де $ЗГ_{п}$, $ЗГ_{к}$ — залишки готової продукції на складі і в дорозі відповідно на початок і кінець періоду;

$В$ — обсяг виготовленої продукції у звітному періоді; $Р$ — обсяг реалізованої продукції.

Звідси виручка від реалізації становить:

$$Р = В + ЗГ_{п} - ЗГ_{к} \quad (2.24)$$

Якщо виручка від реалізації визначається після оплати відвантаженої продукції (касовий метод), то товарний баланс можна записати так:

$$ЗГ_{п} + В + ЗВ_{п} = Р + ЗГ_{к} + ЗВ_{к}, \quad (2.25)$$

де $ЗВ_{п}$, $ЗВ_{к}$ — залишки відвантаженої продукції неоплачені покупцем відповідно на початок і кінець періоду.

Із формули (2.26):

$$Р = ЗГ_{п} + В + ЗВ_{п} - ЗГ_{к} - ЗВ_{к} \quad (2.26)$$

Наступним етапом аналізу є *аналіз складу і асортименту продукції*.

В таблиці 2.1 наведено приклад структури таблиці для оцінювання виконання плану з асортименту і структури продукції.

Таблиця 2.1 – Оцінювання виконання плану з асортименту і структури продукції

Вид Продукції	Виробництво продукції, грн.		Структура продукції, %		Фактичний обсяг продукції за плановою структурою, грн. <i>гр. 3 · ∑гр.2)</i>	Зараховується у виконання плану структури, грн
	за планом	фактично	за планом	фактично		

Наступний крок - *оперативний аналіз виробництва і реалізації продукції*. При чіткому і різнобічному веденні оперативного обліку оперативний аналіз може охопити більшість показників, які характеризують діяльність підприємства: виробництво і реалізацію продукції; забезпеченість матеріальними і енергетичними ресурсами, комплектуючими і покупними виробами; якість продукції; розмір і динаміка виробничих запасів, готової продукції; виконання плану прибутку тощо.

В таблиці 2.2 схематично зображено процес оперативного аналізу виробництва і реалізації продукції.

Таблиця 2.2 – Схема оперативного аналізу виробництва і реалізації продукції.

Дата	За добу				Наростаючим підсумком			
	за планом, тис. грн	факт., тис. грн	відхилення від плану, тис. грн (гр.3–гр.2)	в % до Плану (гр.3: гр.2) ×100	за планом, тис. грн	факт., тис. Грн	відхилення від плану, тис. грн (гр.7–гр.6)	в % до плану (гр.7: гр.6) ×100

Однією з умов успішної роботи підприємства є ритмічний і рівномірний випуск продукції. Для аналізу ритмічності виробництва продукції використовується питома вага випуску продукції за певний період до усього досліджуваного періоду (декади до місяця, місяці до кварталу, квартали до року, місяці до року). Узагальнюючими показниками

ритмічності виробництва є коефіцієнт ритмічності, коефіцієнт варіації, коефіцієнт аритмічності. Для оцінки рівномірності виробництва використовується коефіцієнт рівномірності.

Розрахунки коефіцієнтів ритмічності і рівномірності здійснюються за методом заліку, таблиця 2.3.

Таблиця 2.3 – Схеми аналізу коефіцієнтів ритмічності і рівномірності виробництва.

Декади	Випуск продукції, тис. грн		Зараховується у ритмічний випуск, тис. Грн	Структура випуску, %		Зараховується у рівномірний випуск, %
	за планом	фактично		рівномірно	фактично	

$$\text{Коеф. ритм.} = (\text{Графа 4} / \text{Графа 2}) * 100 \quad (2.27)$$

$$\text{Коеф. рівномір.} = (\text{Графа 7} / \text{Графа 5}) * 100 \quad (2.28)$$

$$\text{Коеф. аритм.} = (100 - \text{Критм}) \quad (2.29)$$

Отже, методологія економічного аналізу виробничої діяльності підприємства є дуже складним і невід’ємним процесом. Аналіз дозволяє визначити рівень його розвитку, оцінити зовнішні й внутрішні можливості, формувати й зміцнювати свій виробничий потенціал задля сталого покращення економічних показників, обсягів валового випуску продукції, росту рівня виробництва загалом, зміцнення позиції на ринку. Тепер за допомогою отриманих знань ми повинні провести економічний аналіз виробничої діяльності підприємства, зробити висновки щодо отриманих результатів розрахунків і надати пропозиції щодо ефективного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ «КОСТОПІЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА»

3.1 Загальна організаційно-економічна характеристика «Костопільського державного лісогосподарського підприємства»

Костопільське державне лісогосподарське підприємство засноване на державній власності, належить до сфери управління Державного комітету лісового господарства України та входить до сфери управління Рівненського обласного управління лісового господарства. Розташований в центральній частині Рівненської області на території Костопільського адміністративного району.

Кантора держлісгоспу розташована на окраїні м.Костопіль (в кв. 36 Мащанського лісництва) в 35 км від обласного центру м.Рівне.

До адміністративно-господарської структури входять Костопільське, Мидське, Стидинське, Моквинське, Базальтівське, Молодіжне, Мащанське, Злазнівське лісництва. Загальна площа становить – 32372 га; 9 – майстерських участків, 47 – обходів.

Костопільський ДЛГ організований в 1939 році на базі бувших польських державних і приватних лісів.

Держлісгосп створений з метою:

- організації ведення лісового господарства, включаючи питання охорони, захисту, раціонального використання лісових ресурсів та відтворення лісів;
- охорони, відтворення та раціонального використання державного мисливського фонду на території мисливських угідь, закріплених за Держлісгоспом.

Структура виробничої діяльності розмежована двома основними напрямками надходжень доходів

- проведення рубок пов'язаних з веденням лісового господарства та

інших рубок, що контролюються лісовим відділом на чолі з головним лісничим;

- та виключно рубок головного користування які контролюються виробничим відділом на чолі з головним інженером.

Отже, чистий прибуток Держлісгоспу, який залишається після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат на оплату праці, оплати відсотків по кредитах банків, внеску передбачених законодавством України податків та інших платежів до бюджету, відрахувань у галузеві інвестиційні фонди, залишається у його розпорядженні і є узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності.

Відносини Держлісгоспу з іншими підприємствами, організаціями і громадянами у сферах виробничої діяльності здійснюється на основі договорів, зовнішньоекономічна діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством України. Угоди на поставку продукції укладаються як з внутрішніми так і з зовнішніми споживачами, в основному на умовах попередньої оплати в залежності від рівня цін, кон'юнктури ринку, державного замовлення та з врахуванням підтримки вітчизняного виробника.

Щодо основних техніко-економічних показників, то їхній аналіз представлений у таблиці 3.1. Джерелом аналізу є річна звітність підприємства за останні 3 роки з 2018 по 2018 роки, це зокрема: Форма №1 «Баланс»; Форма №2 «Звіт про фінансові результати»; Звіт з праці.

З отриманих розрахунків можна зробити висновок, що найкращою робота була у 2018 році, оскільки всі аналізовані показники найбільші, а найгіршим для підприємства був 2018 рік, адже саме в 2018 році спостерігається кардинальне зменшення фактично усіх аналізованих показників.

Детальний аналіз основних техніко-економічних показників слід розпочати з аналізу продуктивності праці, оскільки продуктивність праці – це головний фактор зростання обсягів виробництва, найважливіша характеристика ефективності використання трудових ресурсів підприємства,

що показує обсяг виробленої і реалізованої продукції, яка припадає на одного працівника. Позитивним для підприємства є збільшення продуктивності праці.

Таблиця 3.1 - Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства за 2018-2018 роки

Назва показника	Один. вимір.	2018р.	2017р.	2018р.	Абсолютне		Тр, %	
					2017-2018	2018-2017	2017/2018	2018/2017
1. Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	25,372	28,020	35,840	2,648	7,82	110,437	127,909
2. Середньооблікова чисельність працюючих в еквіваленті повної зайнятості	Осіб	339	344	304	5	-40	101,475	88,372
3. Фонд оплати праці	тис. грн.	581,1	875,9	993	294,8	117,1	150,731	113,369
4. Середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	5,268	5,626	6,597	0,358	0,971	106,796	117,259
5. Середня вартість майна	тис. грн.	2,331	2,331	2,331	0	0	100	100
6. Операційні витрати	тис. грн.	21,756	23,625	28,894	1,869	5,269	108,591	122,303
7. Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	21,729	24,629	31,808	2,9	7,179	113,346	129,149
8. Продуктивність праці 1 працівника	тис. грн.	0,075	0,081	0,119	0,006	0,038	108	146,914
9. Фондовіддача основних засобів	тис. грн.	4,816	4,980	5,433	0,164	0,453	103,405	109,096
10. Середня заробітна плата 1 працівника	тис. грн.	1,714	2,546	3,266	0,832	0,72	148,541	128,280

Детальний аналіз основних техніко-економічних показників слід розпочати з аналізу продуктивності праці, оскільки продуктивність праці – це головний фактор зростання обсягів виробництва, найважливіша характеристика ефективності використання трудових ресурсів підприємства, що показує обсяг виробленої і реалізованої продукції, яка припадає на одного працівника.

Провівши аналіз можна чітко охарактеризувати тенденцію до зростання даного показника, оскільки у 2016 р. продуктивність праці складала 0,075 тис.грн/чол. В 2017р. вона збільшилась до 0,081 тис.грн/чол. і в 2018р. склала 0,119 тис.грн/чол.

Показники продуктивності праці характеризують якісний стан використання робочої сили підприємства. Продуктивність праці визначається двома способами: кількістю продукції випущеної на одиницю робочого часу та кількістю часу, витраченого на виготовлення одного виробу.

Соціальне значення росту продуктивності праці заключається в тому, що за рахунок підвищення продуктивності праці збільшується середня заробітна плата працівників, що призводить до поліпшення їх добробуту, до розширеного відтворення робочої сили.

Також слід звернути увагу на такий важливий показник як фондвіддача. Фондовіддача характеризується обсягом продукції, що виробляється на одну гривню основних виробничих фондів і визначається як відношення обсягів виконаних робіт (виробленої продукції) до середньої вартості основних виробничих фондів підприємства.

Позитивним для діяльності підприємства є збільшення даного показника, що відбувається за рахунок підвищення виробітку кожної одиниці обладнання, що в свою чергу може залежити від питомої ваги активної частини основних засобів у загальній вартості основних засобів, зниження втрат робочого часу, а також від підвищення кваліфікації працюючих.

Як показує аналіз, в нашому випадку спостерігаємо збільшення фондвіддачі на 4,816 грн./грн. у 2017р. порівняно з 2018 р. У 2018 р. порівняно з 2017 р. ситуація значно покращилася, оскільки показник фондвіддачі зріс на 5,433 грн./грн.

Згідно аналізу відслідковується поступове збільшення фонду оплати праці у 2018 р. становить 581,1 тис.грн.; у 2017 р. – 875,9 тис.грн., у 2018 р. – 993,0 тис.грн. Середня заробітна плата також зростає: у 2018р. вона становить 1,714 тис.грн./ос., у 2017р. – вона збільшується на 2,546

тис.грн./ос. порівняно з 2018р. та у 2018р. збільшується на 3,266 тис.грн./ос. Це було викликане поступовим зменшення середньоспискової чисельності працюючих, а також і ростом продуктивності праці.

Слід відзначити і вартість майна підприємства. Середня вартість майна це середнє значення балансу підприємства на початок і кінець звітного періоду, тобто середня сума валюти балансу. Аналізуючи середню вартість майна підприємства Костопільського лісгоспу, можна зробити висновок, що найбільш високою вона була однаковою для всіх років.

Загальним результатом діяльності підприємства є його прибутковість чи збитковість. У 2016 р. підприємство працювало прибутково, розмір заробітку становив 21,729 тис.грн.. хоч незначний, але позитивний результат, у 2017 р. розмір заробітку становив 24,629 тис.грн., у 2018 р. він склав 31,808 тис.грн..

Загальний аналіз діяльності «Костопільського державного лісгосподарського підприємства», що найкращою робота була у 2018 р., оскільки всі аналізовані показники досягли найвищих значень, а найгіршим був 2018 р., оскільки спостерігається зменшення техніко-економічних показників, а головною причиною є зменшення прибутковості підприємства.

3.2 Моделювання і аналіз виробничої діяльності «Костопільського державного лісгосподарського підприємства»

Основним елементом для будь-якого підприємства є його виробнича програма. Базою для планування та формування виробничої програми є договори, які підприємство зобов'язується виконувати у визначені терміни і в повному обсязі за обсягом, структурою та якістю продукції. Планується виробнича програма у вартісних і натуральних показниках.

В основу аналізу виробничої програми покладено:

- аналіз асортименту продукції(товарів, робіт, послуг);
- аналіз ритмічності роботи підприємства;

- аналіз впливу факторів на зміну обсягів виробництва продукції;
- прогнозний аналіз обсягів виробництва продукції.

При проведенні аналізу необхідно звернути увагу на розширення та оновлення асортименту. Особливу увагу приділяють вивченню виконання плану випуску нових видів продукції, які вперше випускаються підприємством. Порушення планового асортименту є іноді результатом випуску в першу чергу виробів, які потребують менших трудових затрат. Аналіз асортименту продукції дає можливість вирішити проблему вибору номенклатури продукції, яку випускають.

Результати аналізу асортименту видів послуг «Костопільського державного лісогосподарського підприємства» наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Аналіз асортименту видів послуг «Костопільського державного лісогосподарського підприємства» за 2016-2018 роки

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення, ±		Тр, %	
				2017-2016	2018-2017	2017/2016	2018/2017
Ділова пр., тис. грн	66828	66700	82250	-128	15550	99,81	123,31
Техсир. , тис. грн	16789	16700	15280	-89	-1420	99,47	91,50
Дров. , тис. грн	3301	3201	4893	-100	1602	96,97	152,86
Всього, тис. грн	86918	86601	102423	-227	15732	296,25	367,67

За даними таблиці видно, що Костопільський лісгосп надає три види послуг. Якщо порівнювати дані за три роки, то в 2018 році підприємство отримало найбільше доходів від ділової сировини у сумі 66828 тис. грн. У 2017 році порівняно з 2018 роком цей дохід зменшився на 66700 тис. грн. Дане зрушення можна оцінити негативно. Це означає, що підприємство у цьому році зменшило обсяги наданих послуг і отримало від цього відповідний збиток. Чого не можна сказати про 2018 рік. У цьому році дохід від ділової сировини збільшився на 82250 тис. грн.

Аналогічну динаміку до зростання у 2017 році, а потім до зниження у 2018 році ми можемо спостерігати аналізуючи реалізацію тех. сировини. У 2017 році дохід збільшився на 16700 тис. грн., а у 2018 році знизився на 15280 тис. грн.

Іншу ситуацію можна спостерігати аналізуючи реалізацію дров. У 2017 році дохід від надання цих послуг був найменшим і становив 3201 тис. грн. А у 2018 році він був найбільший і становив 4893 тис. грн.

Наступним кроком є аналіз фінансових результатів підприємства

Для визначення фінансових результатів у бухгалтерському обліку передбачається послідовне зіставлення доходів і витрат, здійснених для отримання цих доходів від усіх видів діяльності.

Аналіз формування чистого прибутку «Костопільського державного лісогосподарського підприємства» наведений в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3. - Аналіз формування чистого прибутку за 2016-2018рр

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	Абсолютне відхилення, ±		Темп росту, %	
				2017-2016	2018-2017	2017/2016	2018/2017
Дохід (виручка) від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг), тис. грн	25,372	28,020	35,840	2,648	7,82	110,437	127,909
Чистий дохід, тис. грн	21,729	24,629	31,808	2,900	7,179	113,346	129,149
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	17,115	19,297	23,997	2,182	4,7	112,749	124,356
Валовий прибуток, тис. грн	14,614	5,332	7,811	-9,282	2,479	36,486	146,493
Чистий прибуток, тис. грн	205	277	193	72	-84	135,122	69,675

Відповідно до наведених даних, можна зробити висновок, що найбільш прибутковим був 2016 рік, тоді ж була найбільшою виручка і сума усіх доходів. У 2018 році порівняно із 2017 роком усі показники, що формують чистий прибуток зросли. Зокрема дохід (виручка) від реалізації становила 35,840 тис. грн., а загальний чистий дохід склав 31,808 тис. грн.

Кінцеві результати діяльності характеризуються не лише показниками прибутку або збитку. Адже усі суб'єкти господарювання, які зацікавлені у віддачі від використаних ресурсів і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами. Для цього обчислюються відносні показники ефективності як рентабельність (прибутковість або доходність) і окупність.

Для аналізу динаміки показників рентабельності (доходності), результати обчислень зведемо в таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 - Аналіз динаміки показників рентабельності за 2016-2018рр

Показники рентабельності, %	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, ±		Темп росту, %	
				2017-2016	2018-2017	2017/2016	2018/2017
Відношення валових доходів і витрат	103,15	97,22	100,22	-5,93	3,0	94,25	103,09
Доходність власного капіталу	697,83	1256,77	1444,81	558,94	188,04	180,1	114,96
Доходність майна	401,2	356,1	368,1	-45,1	12,0	88,76	103,37
Доходність виробництва	98,38	100,82	102,64	2,44	1,82	102,48	101,81
Рівень доходності	356,71	310,5	309,36	-46,21	-1,14	87,05	99,63

Про фінансові результати у 2016 році можна судити двозначно, адже співвідношення доходів і витрат фактично рівні і це погано з погляду величини отриманого прибутку, але водночас добре з погляду відсутності збитку порівняно з 2017 роком. Невтішним результатом для підприємства також є те, що рівень доходності лісництва постійно зменшується, і в 2017 році порівняно з 2018 роком цей показник знизився на 41,21 % пункти, у 2018 році порівняно з 2017 він знову знизився, але уже на 1,14 % пункти. Відповідно темпи росту показника від'ємні, тобто менші ніж 100 %. Позитивним є постійне збільшення доходності виробництва, зокрема у 2016 році доходність виробництва була 98,38 %, у 2017 – 100,82 %, а у 2018 – 102,64 %. Завершити аналіз показників рентабельності доцільно їх

прогнозом, тобто встановити можливі суми усіх аналізованих у попередньому підрозділі показників доходності підприємства у 2017 році, виходячи з величини, середніх темпів росту і середніх сум цих показників у 2016 – 2018 роках.

Отже, аналіз показників рентабельності та визначення їх можливого прогнозного значення дає досить невтішні результати для лісництва, оскільки як і в результаті прогнозного аналізу виробництва продукції це може означати появу реального ризику ліквідації.

Тепер проведемо аналіз структури і динаміки матеріальних витрат, відобразивши розрахунки в таблиці 3.5

Таблиця 3.5 - Аналіз структури і динаміки матеріальних витрат 2016-2018рр

Показник, тис грн	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення, ±		Темп росту, %	
				2017-2018	2018-2017	2017/2018	2018/2017
1. Сировина	279	304	319	25	15	108,961	104,934
2. Витрати на паливо	33	21	40	-12	19	63,636	190,476
3. Інші матеріальні витрати (матеріали, запасні частини і т.д.)	976	900	860	-76	-40	92,213	95,556
Всього матеріальні витрати	1288	1225	1219	-63	-6	95,109	99,510

Отже, як показують дані таблиці, найбільшу питому вагу матеріальних займають витрати, матеріалів, запасних частин, а також інші подібні витрати, зокрема у 2018 році їх питома вага складала 976 тис. грн., у 2017 році – 900 тис. грн., а у 2018 вона - 860 тис. грн., а витрати на сировину та на матеріали в обох випадках збільшуються у 2018 році, зокрема витрати на сировину і матеріали у 2018 році складають 319 тис. грн., порівняно з 2017 р. – 304 тис. грн., витрати на паливо також зростають: у 2018 році – 40 тис. грн., порівняно з 2016 р. – 33 тис. грн.

Загалом можна сказати, що спостерігається стійка тенденція до зниження матеріальних витрат, оскільки з 2016 року по 2018 вони зменшились на 69,00 тис. грн.. У нашому випадку зменшення матеріальних

витрат було викликане зменшенням витрат на сировину і основні матеріали, необхідних для здійснення виробничого процесу, оскільки і в абсолютному і у відносному значенні дані витрати постійно зменшувались. Таке зменшення могло бути викликане зміною ситуації на ринку, тобто здешевленням матеріалів, сировини, запасних частин тощо.

Використавши розрахунки таблиці 3.7 проведемо факторний аналіз методом ланцюгових підстановок за даними 2017 і 2018 років.

Метою факторного аналізу є дослідити залежність цільового показника від зміни фактору впливу. Цільовим показником є сума матеріальних витрат на виготовлення продукції. Аналіз проводиться методом ланцюгових підстановок. Базуючись на даних таблиці 3.7 робимо висновок, що модель адитивна.

$$\text{Мат. витр.}_{2017} = \text{Сировина}_{2017} + \text{Паливо}_{2017} + \text{Інші мат.витр.}_{2017}$$

$$\text{Мат. витр.}_{2017} = 304 + 21 + 900 = 1225 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Мат. витр.}_1 = 319 + 21 + 900 = 1240 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Мат. витр.}_2 = 319 + 40 + 900 = 1259 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Мат. витр.}_{2018} = 319 + 40 + 860 = 1219 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Ум. сировина} = 1240 - 1225 = 15 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{Ум. паливо} = 1259 - 1240 = 19 \text{ тис. грн};$$

$$\text{Ум. інші мат.витр.} = 1219 - 1259 = -40 \text{ тис. грн};$$

Тепер проводимо перевірку

$$\sum \Delta = \text{Звітний рік} - \text{попередній рік}$$

$$15 + 19 - 40 = -6$$

- 6 тис. грн = - 6 тис. грн. – аналіз проведено вірно.

Тепер проведемо детальний опис даних, які ми отримали після факторного аналізу виробничої собівартості продукції :

1. Збільшення витрат на сировину на 15 тис. грн. веде за собою збільшення сукупних матеріальних витрат до 1240 тис. грн.
2. Збільшення витрат на паливо на 19 тис. грн веде за собою збільшення сукупних матеріальних витрат до 1259 тис. грн.

Зменшення інших матеріальних витрат на 40 тис. грн веде за собою зменшення сукупних матеріальних витрат до 1219 тис. грн. (сукупна кількість матеріальних витрат в звітному 2018 році.

Висновок:

- Збільшення витрат на сировину пов'язане зі збільшенням об'єму виготовленої продукції і є позитивним фактором;
- Збільшення витрат на паливо, як і витрат на сировину, пов'язане з збільшенням об'єму випуску продукції і є позитивним фактором;
- Зменшення інших матеріальних витрат є позитивним, бо підприємство стало витрачати менше грошей на допоміжні матеріали, інструменти, запасні частини шляхом покращення організації виробництва на підприємстві.

Отже, детальний економічний аналіз виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства» показав, що підприємство має досить стійку конкурентоспроможну позицію. Щорічне збільшення обсягів реалізованої продукції можна розцінювати зростанням продуктивності праці та НТП, а також вдосконаленням кваліфікації працівників. Це вплинуло на прибутковість підприємства, котра в 2018 звітному році є найкращою за проаналізований період часу (чистий дохід склав 31,808 тис. грн).

Проте, про фінансові результати у 2018 році можна судити двозначно, адже співвідношення доходів і витрат фактично рівні і існують ризики зазнання збитків у 2016 році. Позитивним можна вважати зростання показника доходності власного капіталу, проте таке зростання може бути викликане не так зростанням чистого доходу як зменшенням власного капіталу, що в цьому випадку оцінюється негативно. Аналіз структури і динаміки матеріальних витрат показав, щонайбільшу питому вагу матеріальних займають витрати, матеріалів, запасних частин, а факторний аналіз показав, що сукупні матеріальні витрати за проаналізований період часу більше всього залежать від зміни інших матеріальних витрат (інструменти, матеріали, запасні частини). Загалом при збереженні даної

динаміки «Костопільське державне лісгосподарське підприємство» з часом може стати одним з найрозвинутіших лісгосп. підприємством в своєму регіоні. Для досягнення цього слід проводити пошук шляхів та обґрунтування рішень, спрямованих на покращенні виробничої діяльності й можливості реалізації програм його економічного розвитку спрямованих.

3.3 Шляхи вдосконалення і оптимізації виробничої діяльності «Костопільського державного лісгосподарського підприємства»

Основні фактори підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

Всі чинники зростання ефективності можна класифікувати за трьома ознаками:

- видами витрат виробництва та ресурсів (джерелами підвищення);
- напрямками розвитку й удосконалення виробництва;
- місцем реалізації чинників у системі управління діяльністю.

Серед основних шляхів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства можна виділити такі напрямки підвищення вище згаданих показників – організаційний, технологічний та ресурсний.

В межах організаційного напрямку здійснюється пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві. При цьому насамперед увага звертається на ефективність управління.

Важливою складовою ефективності підприємства, а отже, і значним резервом її підвищення, є організація виробничого процесу. У конкретних умовах підприємства слід проаналізувати всі аспекти, що визначають ефективність організації робіт – від рівня робочого місця окремого робітника чи спеціаліста до рівня підприємства в цілому. Для виробничих підприємств,

ураховуючи, звичайно, специфіку їх діяльності, особливу увагу треба звертати на можливості застосування більш ефективних типів виробництва.

Технологічне відставання для українських підприємств є найбільш актуальною проблемою. Також сутнісною проблемою є рівень завантаження обладнання, неефективне та не раціональне його використання. Структура витрат на виготовлення і реалізацію продукції також не раціональна і не ефективна. Частка амортизаційних відрахувань – замала, частка витрат на оплату праці – також, а ось вартість сировини, вартість невиробничих витрат займає найбільшу частку, що не є оптимальним і ефективним для подальшого нарощування обсягів виробництва.

Для оборотних фондів найважливішим показником є швидкість їх обороту, отже, слід проаналізувати чинники її збільшення, зокрема такі:

- зменшення обсягів та частки в загальному обсязі незавершеного виробництва;
- оптимізації виробничих запасів;
- прискорення реалізації готової продукції (активізація маркетингової діяльності);
- зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Першочергове значення в області зростання економічної ефективності виробництва надається раціональному використанню виробничого потенціалу, максимальному скороченню різного роду витрат, режиму економії затрат і ресурсів.

Рівень ефективності діяльності підприємства залежить також від зовнішніх та внутрішніх чинників. До зовнішніх слід віднести: – державну і соціальну політику (діяльність владних структур, законодавство, фінансові інструменти, економічні нормативи); – інституційні механізми (дослідні і навчальні центри, інститути, асоціації); – інфраструктуру (інноваційні фонди, комерційні банки, фондові біржі, інформаційні мережі, транспорт, торгівлю); – структурні зміни в суспільстві та економіці (в сфері технологій, наукових досліджень, в складі персоналу за ознаками освіченості та кваліфікації).

Внутрішні чинники розподіляють на “тверді”, тобто ті, що піддаються вимірюванню і мають фізичні параметри (технологія, устаткування, матеріали, енергія, вироби) та “м’які” (організація і система управління, працівники, методи роботи, стиль управління). Кожне підприємство мусить постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми підвищення ефективності діяльності, а також враховувати вплив на неї зовнішніх чинників.

Не менш важливе значення має забезпечення підприємств кадрами високої кваліфікації. За всіх інших рівних умов досвідчений, добре підготовлений працівник, який творчо ставиться до виконання обов’язків, може виробляти більше продукції вищої якості. Продуктивність праці зростатиме і тоді, коли на підприємстві будуть створені такі виробничі відносини, де б панували добрий психологічний клімат, взаєморозуміння керівників і працівників, інші мотивації до праці.

Кінцевий результат ефективності виробничої діяльності підприємства значною мірою залежить від зниження матеріально-грошових затрат виробництва. Зниження трудових затрат і матеріаломісткості на основі запровадження комплексної механізації, ресурсо- та енергоощадних технологій є основним якісним чинником досягнення цього.

Лише вміле використання всієї сукупності зазначених чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

ВИСНОВОК

Таким чином, під час написання роботи були поглиблені і закріплені теоретичні знання основи аналізу та оцінки виробничої діяльності промислового підприємства, як його невід'ємної частини охарактеризувавши її поняття, принципи та чинники. Крім того було досліджено нормативно-правове забезпечення виробничої діяльності й визначити його важливість.

Було визначено, що моделювання та аналіз виробничої діяльності підприємства є дуже складним і невід'ємним процесом. Цей процес дозволяє визначити рівень його розвитку, оцінити зовнішні й внутрішні можливості, формувати й зміцнювати свій виробничий потенціал задля сталого покращення економічних показників, обсягів валового випуску продукції, росту рівня виробництва загалом, зміцнення позиції на ринку і тому за допомогою отриманих знань ми повинні провести економічний аналіз виробничої діяльності підприємства, зробити висновки щодо отриманих результатів розрахунків і надати пропозиції щодо ефективного розвитку підприємства.

Об'єктом дослідження було «Костопільське державне лісогосподарське підприємство», яке належить до сфери управління Державного комітету лісового господарства України та входить до сфери управління Рівненського обласного управління лісового господарства.

Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства показав позитивну динаміку економічного зростання, підґрунтям чого став збалансований розвиток виробничої діяльності підприємства, формування сучасної ринкової інфраструктури, створення високорозвиненого і конкурентоспроможного промислового комплексу.

Моделювання та економічний аналіз виробничої діяльності підприємства показали, що воно має досить стійку конкурентоспроможну позицію. Щорічне збільшення обсягів реалізованої продукції можна розцінювати зростанням продуктивності праці та НТП, а також

вдосконаленням кваліфікації працівників. Це вплинуло на прибутковість підприємства

Вивчення шляхів вдосконалення і оптимізації виробничої діяльності «Костопільського державного лісогосподарського підприємства» дало змогу повністю оцінити важливість активної роботи у напрямку розробки програм економічного розвитку та відповідних стратегій. Були надані шляхи вдосконалення виробничої діяльності, котрі несуть глибокий, розгалужений, та унікальний характер, враховуючи індивідуальні особливості нашого підприємства.

Отже, «Костопільське державне лісогосподарського підприємства» є прикладом підприємства з успішним проведенням виробничої діяльності, що в свою чергу відображають результати його діяльності. Шляхи вдосконалення і програми розвитку регіону націлені на вдосконалення його економічного потенціалу й задоволення вимог та очікувань населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрєєва Г. І. Економічний аналіз: Навч.-метод. посіб. — К.: Знання, 2008. — 263 с.
2. Бабець Є. К. Теорія економічного аналізу: навч. посіб./ Є. К.Бабець, М. І. Горлов, С. О. Жуков, В. П. Стасюк. — К.: Професіонал, 2007. — 379 с.
3. Баканов М. И., Теория экономического анализа: Учебник. — 4-е изд. доп. и перераб. — М.: Финансы и статистика. 2002. — 416 с.
4. Болюх М. А. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с.
5. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємств. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 180 с.
6. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: Навч. посіб. — Вінниця: ВНТУ, 2007. — 191 с.
7. Доля В. Т. Экономический анализ: учебное пособие / В. Т. Доля. — 2-е изд., испр. и доп. — К. : Кондор, 2007. — 224 с.
8. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навчальний посібник / Т. Д. Костенко [та ін.]. — 2-ге вид., перероб. и доп. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 400 с.
9. Загородній В. Г., Мних Є. В., Рудницький В. С. Облік, аналіз та аудит. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2009. — 618 с.
10. Івахненко В. М. Теорія економічного аналізу: Навчальний посібник/ В. М. Івахненко. — К.: КНЕУ, 2006. — 232 с.
11. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: Навчальний посібник / В. М. Івахненко. — 5-те вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2006. — 261 с.
12. Іванова Н. Ю. Аналіз беззбитковості виробництва: теорія та практика: Навчальний посібник. — Київ: Лібра. 2002. — 72 с.
13. Каменська Т. О. Облік, аналіз та внутрішній аудит витрат

виробництва: Навч. посіб. / Т.О. Каменська, 1.1. Пилипенко, О. Ю. Редько. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. — 128 с.

14. Кармазін В. А., Савицька О. М. Економічний аналіз: Практикум. — К.: Знання, 2007. — 255 с.

15. Кіндрацька Г. І., Економічний аналіз: Підручник / За ред. проф. А. Г. Загороднього. — К.: Знання, 2008. — 487 с.

16. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. — К.: КНЕУ, 2005. — 390 с.

17. Конспект лекцій з курсу «Економічна діагностика» / Укл.: Глухарев С. М. — Харків: ХНАМГ, 2008. — 118 с.

18. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / Г. І. Купалова. — К.: Знання, 2008. — 639 с.

19. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика. — Рівне.: НУВГП, 2005. — 369 с.

20. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Б. М. Литвин, М. В. Стельмах. — К.: Хай-Тек Прес, 2008. — 336 с.

21. Мельник В. М. Основи економічного аналізу. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2009 — 128 с.

22. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник. — К., 2008. — 513 с.

23. Мних Є. В. Економічний аналіз. Підручник. — К.: ЦУЛ, 2003. — 412 с.

24. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Курс лекцій / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця, к.е.н., доц. М. М. Шигун. — Житомир: ПП «Рута», 2004. — 352 с.

25. Мошенський З. С. Економічний аналіз: Підручник / Ф. Ф. Бутинець (відп. ред). — 2-ге вид., доповн. і перероб. — Житомир: ПП «Рута», 2007. — 704 с.

26. Парасій-Вергуненко І. М. Стратегічний аналіз у банках: теорія, методологія, практика: Монографія. — К.: КНЕУ, 2007. — 360 с.

27. Попов В. М. Ситуационный анализ бизнеса и практика принятия решений: Учеб. пособие для вузов. — М., 2001. — 384 с.
28. Поповенко Н. С Техніко-економічний аналіз: Навч. посібник / Н. С Поповенко (ред.), Є. А. Сельтюков (ред.). — О.: ОНПУ, 2006. — 135 с.
29. Попович А. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. — К.: Знання, 2008. — 630 с.
30. Приймак В. І. Математичні методи економічного аналізу: навчальний посібник / В І Приймак. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 296 с.
31. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу: навчальний посібник / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. — К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 430 с.
32. Прокопенко І. Ф. Компьютеризация экономического анализа (теория, практика). — К.: ЮНИТИ, 2006. — 412 с.
33. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. — 3-тє вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2007. — 668 с.
34. Соколова Г. Н. Информационные технологии экономического анализа. М.: ЛТД, 2007. — 560 с.
35. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. — 3-ге вид., стер. — К.: Алеута, 2007. — 485 с.
36. Федорова Г. В. Информационные технологии бухгалтерского учета, анализа и аудита. — М.: Омега — Л, 2006. — 304 с.
37. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: Навч. посібник. — Житомир, 2002. — 647 с.
38. Цал-Цалко Ю. С. Економіка підприємства: Навч. посібник. — Житомир: ЖГП, 2002. — 388 с.
39. Циглик І. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства: Навч. посібник. — Київ: Центр навч. літератури, 2004. — 124 с.
40. Череп А. В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. — К.:

Кондор, 2006. — 160 с.

41. Чигршська О. С. Теорія економічного аналізу: Посіб. для вузів / О. С. Чигринська. — К.: Центр навч. л-ри, 2006. — 232 с.

42. Шарапов О. Д, Системний аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 154 с.

43. Шаталова Н. И. Трудовой потенциал работника: Учеб. пособие. — М., 2003.

44. Шваб Л. І Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. — 2-е вид. — К.: Каравела, 2005. — 568 с.

45. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2009. — 194 с.

46. Шершньова З. Є. Антикризове управління підприємства. — К., 2004.

47. Шило В. Є. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства. Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 240 с.

48. Шубіна С. В., Економічний аналіз: Практикум. — К.: Знання, 2007. — 230 с.

49. Шурпенкова Р. К. Економічний аналіз. Практикум: Навч. посіб. — Л.: ЛБІ НБУ, 2006. — 254 с.

50. Юхименко П. І. Історія економічних учень : навч. посіб. / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. — К. : Знання-Прес, 2000. — 514 с